

Libris.RO

Respect pentru oameni și cărți

**CELLA SERGHI
CARTEA MIRONEI**

LITERA
București
2019

Încate în fumul dimineții, casele se leagănă amețite de somn. Cerul, livid, obosit ca după o noapte de veghe, e brăzdat de limbi de foc și de ape verzi, luminoase. Neașteptat, ca și când aş privi de pe un vapor care se apropie de țarm, apare în cadrul ferestrei, ieșind din ceață, orașul. O clipă, mi se pare că sunt la Paris. Tot așa se iveau acoperișurile și zidurile suprapuse, inconsistente, în fereastra mansardei din 13, rue Jules Simon. Și acolo scriam toată noaptea, și acolo mă trezea, de îndată ce ațișeam, sirena unei fabrici.

Era în 1936. Războiul din Spania. Primii voluntari ai brigăzilor internaționale intrau în foc. Primii români cădeau eroic la Puente de los Franceses, la Casa de Campo. Lisandra trecuse Pirineii, poate numai de dragul lui Octav, dar căra în spate răniți, le spăla rănilile, înfrunța moartea ca un soldat. Lumea discuta aprins despre intervenție și neintervenție. Eu scotoceam cărțile anticarilor pe cheiurile Senei și așteptam să treacă orele ca să admir Notre-Dame-ul în apusul soarelui, Sacre-Coeur-ul în lumina lunii. Mă pasionau surâsul Giocondei și întrecerile vaporeșelor de hârtie care alunecau pe lac în grădina Luxemburg. Noaptea scriam. Voiam să scriu un roman. Ce a devenit acel roman? Ce-a devenit Mirona, fata cu fruntea plecată peste foile albe, la masa de scris?

Cum să încep?

Am răsfoit zeci de caiete în căutarea firului care leagă destinele eroilor mei, am refăcut drumurile pe care am umblat pe urmele lor, în căutarea mea. Și nu știu cum se vor întâlni toate aceste povești răsfirate, cum se vor reflecta pe fundalul de cenușă și plumb al unei nopți care a durat zece ani, cum voi izbuti să încheg din tot ce s-a adunat un climat, o viață, o carte.

I

Casa e îmbrăcată în iedera toată. Perdelele dese, draperiile afumate de timp, odăile umede, întunecoase. Mai ales cea de la subsol, unde trăiește bunicul, unde moare bunicul, unde bunicul șoptește: „Mirona, fetița mea, te-am așteptat toată ziua. Pe unde ai umblat?“ Se agață de mine ca un copil de fustele mamei. „Vino mai aproape! Să nu-ți fie frică, tu știi că nu sunt nebun. Caută o rochie neagră cu brâu roșu de catifea... Acolo am găsit scrisoarea... și am cusut-o la loc. Desfă binișor brăul roșu, citește scrisoarea, și rochiile apucă de le ia tu, rochiile Fanei. Bătrânul Miron i-a spus tot... acolo în scrisoare. Trebuie să știi și tu adevărul... caută... caută...”

Mi se părea că-l aud îngânând povești ca pe vremuri: „Un tată pe moarte lasă fiilor lui o comoară, ascunsă undeva în pământ. Răscoliiți, săpați, căutați...” Nu voi uita niciodată ochii decolorați, tulburi, ai bunicului meu, dorința lui de a-mi lăsa ca moștenire cheia tainelor casei.

Bunica mea se numea Fana. Însuși faptul că bunica avea un nume mi se părea tulburător, neașteptat. Și apoi, Fana! Era frumos? Urât? Nu știu. Venea de departe. Aducea parfumul unor vremi pe care mintea mea neliniștită se străduia să le înțeleagă, timpuri în care am fost și nu am fost, în care, nelămurit, doream să mă întorc.

De ziua mea, șase lumânările pâlpâiau pe tortul înzăpezit de frișcă. Într-un capăt al mesei stătea tata, într-altul, ca o umbră cu ochelari, ca o sperietoare cu nasul de carton lipit de pielea scorojită – un fel de pergament mototolit care fusese cândva obraz omenesc – cu un neg mare pe frunte și albeață pe un ochi, străbunica mea, teribila Catrina Cațian. Copiii de pe stradă, fiindcă nu știau cine a fost, îndrăzneau să râdă când o vedeau și îi strigau Mumia. În casă domnea și acum, când avea optzeci de ani, auzea orice șoaptă, vedea fiecare mișcare, împletea intrigile, întreținea misterul.

În zilele de sărbătoare lua masa cu noi și bunicul. Unii îi spuneau și acum dom' Jorj, alții Nebunul. Niciodată n-am înțeles de ce nu era el bărbatul bătrânei Cațian. Era ginerele ei și tatăl celor trei fete care stăteau în jurul mesei: mama mea, tanti Marie și Nenea.

Mereu bolnav de gălbănare, încovoiat, cu un aer veșnic vinovat de ceva, ținea ochii în jos, tăcea. De altminteri, la masă fiecăruia îi era parcă frică de propria lui voce, fiecare se ferea să nu-i afle celălalt gândul. Dar de ziua mea socoteam că-mi este îngăduit orice, chiar și această întrebare, care nu știu cum îmi țâșnise în minte și nu-mi dădea pace:

– Cum o chema pe bunica?

Furculițele mătușilor mele rămăseseră în aer, gata să împungă. Privirile, toate, mărite, înțepenite, goale. Îmi bătea inima, îmi zvâcneau tâmplele, îmi tremurau mâinile, dar nu mai puteam da înapoi. Încăpățânată, am repetat întrebarea. Bunicul a ridicat ochii din farfurie. Niciodată nu mi s-au părut atât de sfioși, de obosiți și de galbeni.

– Fana, mi-a răspuns vocea lui.

Cred că n-o mai auzisem de mult.

– Fana?

În jurul mesei, chipurile stăteau împietrite, pâlpâiau triste lumânările în tort, capetele celor trei surori nu se mai deosebeau între ele. Bunicul meu repetă, cu vădită plăcere:

– Fana!

În clipa aceea, ceva se prăvăli. Mi se păru că aud un zgomot de cioburi împrăștiate. Căzuse de pe scaun Catrina Cațian.

S-a aflat mai târziu că Lavinia îi pusese în locul scaunului ei unul la fel, dar scos din uz, cu picioarele rupte.

În copilăria mea, apăsată de spaime și bănuieli, iată câteva zile de libertate, de încântare și vis. Îmi plăcea să răscolesc podul. Acolo îl întâlneam, în închipuire bineînțeleș, pe „micul lord“, logodnicul meu. Când băteam de trei ori în poarta castelului, Cedric îmi deschidea. Îmi săruta mâna. „Bine ai venit, *my lady*. Azi citim din abecedar, te învăț aritmetică? Vrei să facem o plimbare cu bicicleta sau pornim călare?“... Bicycleta avea numai o roată din două. Cei doi ponei: unul cu coada ruptă, celălalt fără cap. Și mai aveam doi cai de plumb cu soldații lor – garda lui Cedric. Pe bereta lui, aproape albă de praf, scria: Marine. Pe abecedar, într-un colț, rămăsese alt nume: Andrei. Pe cartea *Micul lord* scria caligrafic: „Lui Dody, mămica...“ Îl chema deci și Marin, și Cedric, și Andrei, și Dody, și Lord Fauntleroy. Era erou de roman, purta haină de catifea cu guler de horbotă și-și păreșea bunicul din Anglia, încruntatul conte bolnav de podagră, ca să se întâlnească cu mine când îl chemam. Îmi plăcea să scotocesc cu răbdare dulapul masiv, cafeniu, fără oglindă, fără sertare. Erau îndesate acolo zeci

de umbrele – de iarnă, de vară, în toate culorile, și între ele, una minunată, ușoară, pictată, de formă japoneză, cu scheletul din trestie. Eram sigură că aparținuse bunicii mele cândva. După mai multe zile de scotociri, am descoperit în colțul cel mai întunecos al podului, acolo unde se aflau claie peste grămadă șoșoni desperecheați și tot felul de borcane goale, un sertar răsturnat. Dedesubt – un pantof de lac și unul poleit, un fier de frezat, peruca blondă a unei păpuși și coada albă a unui cal, cutii goale de bomboane, hârtii scrise mărunț, neciteț și o mulțime de fotografii aproape șterse de vreme. Dintre ele, am ales numai trei: o fată frumoasă cu cozile pe spate, cu trei fetițe alături, așezate după mărime; aceeași fată, cu bucle pe umeri, lângă un câine lup și – desigur tot Fana – cu talia subțire și fusta până la pământ, în formă de clopot, cu fața spre fereastră, cu părul adunat în creștet, cu două crizanteme înfipite în coc.

Micul Lord îmi șoptește: „Da, da, ea este: Fana...”

Am dat fuga la spălătorie și am întrebat-o pe Floarea, arătându-i pozele:

– E bunica mea? Hai, spune, da?

– E dumneaei, zău, chiar dumneaei...

În jurul Floarei se ridica totdeauna un fum înecăcios și gros. Amesteca mereu rufele în cazanul de aramă, și falca i se mișca odată cu brațul, de parcă o ajuta la învârtitul rufelor. Bănuiam că Floarea își descântă acolo, în aburii aceia, că citește în ei, ca mătușile mele în cărți sau în zațul cafelei.

– O cheamă Fana, i-am spus ca s-o încredințez că știu și eu multe.

– Da, zău, chiar așa. Conița Fana, așa o chema...

– Dar cum se poate, Floareo, să fie o bunică tânără și frumoasă?

– Că doar n-o fi fost bunică de când s-a născut, păcatele mele! A fost și dumneaei copil, ca matala, pe urmă s-a făcut și dumneaei mare...

– Atunci, poate că nu-i adevărat că a fost balaur, cum spune tanti Marie...

Floarea a râs să se prăpădească. Avea numai doi dinți în față, care parcă stăteau să cadă și ei. M-am gândit să-i cumpăr dinți de aur și pantofi mari, călduroși, de pâslă, ca să-i intre mai bine picioarele umflate, și o rochie de mătase, care să fășâie, și s-o poftesc la masă în sufragerie când o să fiu stăpâna casei.

Pe Micul Lord l-am părăsit de îndată ce-a apărut Marta. La noi acasă i se spunea fata lui Drăgan. Avea zece ani, când eu aveam numai cinci. Era înaltă, șuie, cu părul pe umeri, greu și negru ca smoala, și avea obiceiul să deseneze, cu cărbune, cu cretă, pe pereții din pod, pe cimentul din curte, în timp ce tatăl ei spinteca butucii sau ne spoia bucătăria. Dar într-o zi, străbunica s-a supărat foc pe Drăgan, care a dispărut împreună cu Marta. Necăjită, stăteam mai mult pe la spălătorie și adunam cu micală, din aburii care se ridicau din cazan, frânturi de fraze, nume și șoapte, și, căznindu-mă să le lipesc ca peticile rupte ale unei cărți cu poze, repetam: „Fana...”

De când avea un nume și știam că a fost frumoasă, nu-mi mai era frică de ea. A fost odată copil și bunica, a fost fetiță, a fost domnișoară. Mama, tanti Marie și Nenea nici nu existau pe atunci. Dar eu? Era atât de greu de înțeles, atât

de tulburător gândul că a fost o vreme când n-am existat! Era totuși pe același loc casa asta. Și aceiași copaci, doar mai tineri. Aceleași ferestre. La una din ele, mereu la aceeași, apărea o față zveltă, cu bucle negre pe spate sau cu părul împletit în cozi grele sau adunat meșteșugit pe creștet, prins în piepteni cu pietre, ace de os și crizanteme. Mi-o închipuiam palidă, cu gura roșie, cu buzele vii, visătoare. Fereastra încadra aceleași stele. Era desigur aceeași fereastră și totuși alți oameni, alte bunici, alte mame...

Curtea era mare, cât putea cuprinde privirea. Casa, plină de zvonuri, de șoapte nelămurite, de taine cuibărite prin colțurile odăilor, de amurguri grele de întrebări. Unii spuneau că bătrâna Cațian nu era mama adevărată a Fanei. Că pe acea poartă de fier, cum nu mai era pe atunci alta, dantelată și înaltă, intra uneori o doamnă cernită, cu văluri subțiri peste o față albă, cu ochii mari, plânși. Venea totdeauna încărcată de cutii cu daruri pentru micuța Fana. Dar când, unde a dispărut această deosebită și tristă doamnă? Când, cum a crescut Fana? Toate astea nu se mai știu, nu se mai pot afla.

Dar se știe că frumoasa Fana, cu cozi groase, negre, pe spate, s-a măritat prea curând. Că nunta a fost cu alai bogat, dar și cu lacrimi multe pe obrazii de copil ai miresei. Se mai spune că odaia mirilor a fost orânduită de bătrâna Cațian alături de a ei, și ani în șir ușa a fost lăsată deschisă între cele două odăi de culcare, pentru ca tinerii să se sfiască, să fie stingheriți de moarte, și mama Catrina să știe tot ce se petrece acolo noapte și zi... Tânăra căsătorită n-avea voie, la început, să se plimbe altfel decât în cupeul cu perdeluțe trase și n-avea voie să se depărteze de preajma faimoasei curți.

Cu ușile mereu deschise între dormitoare, cu frâiele proaspetei căsnicii ținute strâns, dibaci, de bătrână, Fana a avut totuși trei fete, a devenit mamă, a devenit rea...

Se pare că nu le iubea pe copile fiindcă nu-l suferea pe bărbat, omul de cârpă în mâna soacrei, care îl dăscălea mereu și îl întărâta împotriva libertății și a tinereții ei. Bătrâna și le apropiase în schimb pe fetițe, le ademenise cu ceas de aur, cu păpuși, cu cercuri, cu „diabolo“, cu farmece poate. Mi-o închipuiam pe această stranie bunică, singură, mereu dreaptă, subțire, înaltă, la aceeași fereastră, înfrângându-și ciuda și pregătindu-și evadarea cu răbdare de ocnaș. Fetițele, solidare între ele, o urau, deși a fost poate și o vreme când au iubit-o. Uneori, când porneau s-o caute toate trei, o găseau în salcâmul din curte, alteori pitită sub scara de ciment din dosul casei. Acolo își avea un culcuș cu scoarțe și perne și stătea ceasuri întregi, legănată, cu genunchii în brațe. Mai des se ascundea în pod, unde tot așa își așternea scoarțe și perne și tot așa își legăna, visătoare, genunchii în brațe. Nu ținea niciodată în mână acul sau cartea. Fetelor le vorbea rareori, și atunci numai ca să râdă de ele. Îi plăcea să le tragă de păr. Când le strângea în brațe, le durea și mai tare. Alteori, însă, le privea în adâncul ochilor, unde căuta cu pasiune ceva, ca o mamă care își caută printre străini copiii și nu-i găsește. Iubea copiii străini, iubea pisicile, câinii. Cu fetele ei era nepăsătoare și rea. Lumea ajunsese să spună că nu sunt ale ei, ci ale bătrânei Cațian.

Dar ce nu se zvonea în jurul acestei case, acestei curți, cu trei ronduri cumiști de pansele în față?! Străbunicului i se spunea Franz Josef – fiindcă semăna într-adevăr cu împăratul sau fiindcă purta favoriți și părul tăiat după moda

veche. Se spune că era tot timpul plecat. Vara se ducea la băi la Karlsbad, iarna la Viena, să asculte concerte. Acasă, nu ieșea din odaia lui, dar nici din vorba Catrinei. Îi era parcă frică de nevastă, de fată, de nepoțele. O singură dorință știa să-și impună: plecarea. Își iubea poate numai geamantanele și câinele lup, pe care-l lua în toate călătoriile lui.

Stăpânul casei ajunsese ginerele său, soțul Fanei. Bătrâna Cațian îl îndemna să-și spioneze nevasta, ațâțându-i cu meșteșug gelozia. Îi plăcea să-l vadă nenorocit ca să și-l apropie cât mai mult sau numai ca să-i facă mizerii Fanei? Cine poate să știe?... Le scormonea zi de zi viața, le surpa toate punțile de apropiere. Iar el, din lașitate, pentru bani sau, după cum credeau unii, din viciu, era cu totul sclavul bătrânei. Unii necunoscând situația, alții din rea-credință, în bătaie de joc, în loc de dom' Jorj sau ginerele conیței sau Negru, cum îl chema, îi spuneau domnu Cațian. Intimii, mai toți, în spate, în derădere – Prințul consort. Prințesa era, pentru toată lumea, Catrina Cațian.

Fetele nu i-au văzut niciodată pe tatăl și pe mama lor împreună, liniștiți, într-o plimbare sau de vorbă în casă. Nu i-au văzut, ci... i-au surprins. Cea mai mică, Neneea, i-a găsit sărutându-se. O căutase pe mama ei în toată după-amiaza aceea. Către seară abia a zărit-o, cocoțată în salcâmul din grădină. În aceeași clipă l-a descoperit și pe tatăl ei, care se pitulase binișor într-o umbră mai deasă. Neneea își văzu mama sărind din copac, ușoară ca o pisică, iar pe tatăl ei luând-o în brațe și sărutând-o.

Ca din pământ, apărură și bunica. Era, se vede, de mult la pândă, prin apropiere...

– Nu vă e rușine de copii? a strigat tremurând de ciudă, ținând fetița de umeri.

E drept că Neneea țipase ca mușcată de șarpe în clipa sărutului, fără să vrea și fără să știe de ce. Vinovatul ținea ochii în pământ. Vinovata avea privirea îndreptată nepăsătoare spre singura stea care răsărise. Fetiței îi bătea inima. Bătrânei îi tremurau mâinile pe umerii fetiței.

A doua zi, Neneea își găsi păpușa cu ochii scoși, cu părul smuls și plânse până se îmbolnăvi, peste buclele blonde.

Fana râdea.

Odată, când se jucau în pod de-a v-ați ascunselea toate trei: Tanți, Marie și Neneea, au apărut părinții. Tata îi spunea mamei că o iubește. Ea îi răspundea prin cuvinte de neînțeles pentru ele: „Ești un laș, te disprețuiesc...” Și totuși, îl lăsa să-i sărute mâinile, brațele, gâtul. Fetele ar fi vrut să țipe. De ce nu apărea mama Catrina? Ea n-ar fi dat voie... Surorile se țineau de mână, își țineau răsufarea. Le venea să plângă, să strige, dar nu făceau nici o mișcare, privind nesățioase să vadă tot, să știe, să afle... Tata a trântit-o pe mama pe un cufăr. Iat-o cu gâtul întins, cu capul căzut, cu părul albastrui împrăștiat pe podea. Tata o săruta repetit – pe păr, pe gâtul palid. Era roșu la față. Fana – albă, liniștită, parcă moartă... Ba nu, se ridică deodată, elastică, vie, își privește bărbatul în față și izbucnește într-un răs de se clatină podul. El o privea înlemnit. Ea spunea liniștită: „Ești un caraghios!...” Apoi dispărură ușoară ca fumul.

Fetițele povestiră bunicii lor întâmplarea.

Bătrâna le amenința că, dacă nu-i spun totul, vorbesc noaptea în somn, că ei nu i se poate ascunde nimic. Și apoi, ea era stăpâna borcanelor cu dulceață, a sertarelor pline cu